

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ГУМЕНЮК Богдана Олександрівна

УДК 336.22

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ: СУЧАСНИЙ
СТАН І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД»**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____Богдана ГУМЕНЮК

Керівник роботи
ДЕМА Дмитро Іванович
к.е.н., професор

Житомир – 2024

Висновок кафедри фінансів і кредиту

за результатами попереднього захисту: кваліфікаційної роботи Гуменюк Б.О.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» червня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

к.е.н., професор

«__» червня 2024 р.

_____ Дмитро ДЕМА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Гуменюк Богдана Олександрівна** захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК

_____ «__» червня 2024 р.

_____ Тетяна ТОВСТУХА

АНОТАЦІЯ

Гуменюк Б.О. Оподаткування фермерських господарств: сучасний стан і зарубіжний досвід. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

В кваліфікаційній роботі розкрито еволюцію становлення та розвитку оподаткування фермерських господарств. Показано динаміку фермерських господарств та їх частку у виробництві сільськогосподарської продукції. Розкрито механізм оподаткування фермерських господарств в залежності від форми здійснення підприємницької діяльності. Розкрито досвід оподаткування фермерських господарств за кордоном. По результатам проведеного дослідження запропоновано конкретні рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення оподаткування фермерських господарств.

Ключові слова: фермерське господарство, сімейна ферма, оподаткування, платники податку, спрощена система оподаткування, єдиний податок.

SUMMARY

Humeniuk B. O. Taxation of farms: current state and foreign experienc– Manuscript.

Qualification work for the bachelor's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work reveals the evolution of the formation and development of farms. The dynamics of farms and their share in the production of agricultural products are shown. The mechanism of taxation of farms depending on the form of entrepreneurial activity is revealed. The experience of taxation of farms abroad is revealed. Based on the results of the research, specific recommendations and proposals for improving the taxation of farms were proposed.

Key words:.. farming, family farm, taxation, taxpayers, simplified taxation system, single tax.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУТНОСТІ ФЕРМЕРСТВА	7
Висновки до розділу 1.....	11
Розділ 2. МЕХАНІЗМ ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	12
Висновки до розділу 2.....	18
Розділ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ЙОГО ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	19
Висновки до розділу 3.....	23
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Поштовх для розвитку фермерства в Україні надала реформа щодо передачі землі в приватну власність в кінці минулого століття. Мільйони українців через паювання отримали земельні ділянки в приватну власність. Більшість селян передали земельні паї в оренду сільськогосподарським підприємствам, значна частина селян почали землю використовувати в особистих селянських господарствах, і лише незначна кількість власників земельних паїв створили фермерські господарства.

Серед факторів, що стримували розвиток фермерства, можна виділити механізм їх оподаткування.

Механізм фінансового забезпечення та оподаткування фермерських господарств висвітлено в наукових працях Бадюка А., Боровика П., Деми Д., Єфіменко Т., Кириленко О., Луніної І., Кравченко В., Тулуша Л. та ін.. Проблеми, пов'язані з розвитком та оподаткування фермерських господарств залишається об'єктом подальших досліджень значної кількості вчених економістів-аграрників.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методологічне дослідження механізмів оподаткування фермерських господарств в Україні, виявлення проблем, що не сприяють ефективному їх функціонуванню та ознайомлення з досвідом діяльності фермерських господарств за кордоном. Для досягнення мети в роботі необхідно вирішити наступні завдання:

- розкрити особливості оподаткування різних форм фермерських господарств;
- показати місце та значення фермерства в аграрному секторі економіки України;
- розкрити досвід оподаткування фермерських господарств в країнах Європейського Союзу;

- запропонувати шляхи вдосконалення механізму оподаткування фермерських господарств.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес оподаткування фермерських господарств. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо оподаткування фермерських господарств в Україні.

Методи дослідження. При проведенні дослідження використовувалися ряд методів, зокрема, абстрактно-логічний, монографічний, історичний, аналізу та синтезу. Також використовувалися різні прийоми статистико-економічного методу. За допомогою історичного методу проаналізовано становлення механізму оподаткування фермерських господарств. Розрахунок податкового навантаження на конкретному підприємстві визначали за допомогою монографічного методу. Інші методи та прийоми сприяли більш глибокому вивченню та розкриттю теми дослідження.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповіді автора на тему: «Оподаткування фермерських господарств фізичних осіб-підприємців» на студентській конференції «Фінансове забезпечення економіки», Житомир - 2024р. та науковій статті «Теоретико-практичні засади формування фінансової грамотності населення у сфері пенсійного страхування» (Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2022. №25(53). С.78-86.)

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 22 сторінках комп'ютерного тексту. Структурно робота включає вступ, три розділи, 3 таблиці, 4 додатків, висновки, список використаних джерел, який нараховує 48 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУТНОСТІ ФЕРМЕРСТВА

Податки відіграють важливу роль у фінансуванні державних виплат, як на місцевому так і загальнодержавному рівнях. Податки виникли з появою держави. Для виконання державою покладених на неї функцій необхідні фінансові ресурси. Основну частину фінансових ресурсів держави складають надходження від податків. Під податком слід розуміти «обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку»[26].

Історичні джерела показують, що значна частина податків та зборів на початковому етапі розвитку суспільства надходила з сільської місцевості. Об'єктами оподаткування на той час були земля, будівлі, тварини, птиця, сільськогосподарська продукція.

Платниками податків є фізичні та юридичні особи, в тому числі фермерські господарства. В значній мірі розвиток фермерства залежить від системи оподаткування, яка може сприяти їх розвитку, або навпаки, стримувати.

Основою розвитку аграрного бізнесу багатьох країн світу є фермерство. На сьогодні в світі нараховується більше 570 млн ферм, з яких 500 млн це малі сімейні ферми. [20]. В Україні розвиток та становлення фермерських господарств проходить не досить успішно. Великі господарства перешкоджають його становленню, спочатку це були колгоспи і радгоспи, потім колективні підприємства, а на сучасному етапі агрохолдинги.

Початком розвитку фермерства в Україні слід вважати прийняття Закону України «Про селянське (фермерське) господарство», яким було визначено, що: «селянське(фермерське) господарство є формою підприємницької діяльності яке може виробляти, переробляти та реалізовувати сільськогосподарську товарну продукцію»[12]. Цей закон було прийнято на початку становлення незалежної

України(20 грудня 1991р.). Судячи з назви цього закону, бачимо ототожнення селянського господарства з фермерським, хоча перше відповідає на сьогодні назві особисте селянське господарство чи господарства населення. Закон не надавав пільг в оподаткуванні фермерським господарствам, оскільки основними виробниками товарної сільськогосподарської продукції були колгоспи та радгоспи, а фермерських господарств було одиниці. В цей період всі сільськогосподарські підприємства були платниками податку на прибуток та інших податків, які були встановлені для сільськогосподарських підприємств ще за часів Радянського Союзу. Система оподаткування, яка діяла на той час в сільському господарстві не стимулювала його розвиток. Перед розпаюванням земель, майже 98% сільськогосподарських підприємств було збитковими. В цей час йде пошук такого механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств, включаючи фермерські господарства, який непов'язаний з прибутком.

Проблему, пов'язану зі збільшенням податкових надходжень від аграрних підприємств було вирішено через прийняття в 1998 році Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок». В результаті цього, прибуток для аграрних підприємств перестав бути об'єктом оподаткування. Таким чином «об'єктом оподаткування для платників фіксованого сільськогосподарського податку є площа сільськогосподарських угідь переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди, а також земель водного фонду»[17]. Ставки фіксованого податку за земельні угіддя встановлювалися у відсотках від нормативно-грошової оцінки цих угідь, що гарантувало державі податкові надходження від сільськогосподарських підприємств незалежно від фінансового результату. Також, запровадження фіксованого сільськогосподарського податку заміщало дванадцять раніше використовуваних податків та зборів, що значно спрощувало бухгалтерський облік в цих підприємствах.

Паралельно зі змінами в оподаткуванні аграрних підприємств проходить їх реформування та розпаювання їх землі та майна. Результатом цього є поява більшої кількості фермерських господарств та створення правового забезпечення їх діяльності.

Законом України «Про фермерське господарство» було визначено наступним чином суть фермерською господарства: «фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства»[15]. Як бачимо з цього визначення, в ньому вказується, що створювати фермерські господарства можуть громадяни(родиною чи сім'єю чи індивідуально). з ціллю виробництва та реалізації товарної сільськогосподарської продукції та отримання прибутку. Тобто, від широкого трактування фермерського господарства переходять до можливості створення сімейного фермерського господарства. Таким господарствам надається можливість при оподаткуванні використовувати умови, що надає фіксований сільськогосподарський податок.

Слід відмітити, що в законодавстві немає чіткого визначення розміру земельної ділянки, яка визначає його розмір по цьому показнику. Спочатку було визначено, що розмір земельної ділянки, яка може бути передана в приватну власність або користування не може перевищувати 100 га, а ріллі, сінокосів та пасовищ – 50 га. Після запровадження ринку сільськогосподарської землі уточнено: «громадяни України, які до 1 січня 2002 року отримали в постійне користування або оренду земельні ділянки для ведення фермерського господарства, мають переважне право на придбання (викуп) земельних ділянок розміром до 100 гектарів сільськогосподарських угідь, у тому числі до 50 гектарів ріллі, у власність з розстрочкою платежу до 20 років»[15].

Розмір земельної ділянки для сімейного фермерського господарства визначено в Податковому кодексі. Площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів сукупно[26].

Слід відмітити, що поняття фермерське господарство досить широке, а його форми можуть бути різними, що і впливає на систему його оподаткування. Фермерське господарство в широкому розумінні функціонує на праці сім'ї, її родичів та можливістю залучати найманих осіб, а сімейне фермерське господарство лише на праці сім'ї.

Закон України №1067 дає наступне визначення сімейного фермерського господарства: «фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується на основі діяльності фізичної особи - підприємця і має статус сімейного фермерського господарства, за умови використання праці членів такого господарства, якими є виключно фізична особа - підприємець та члени її сім'ї» та «фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства, за умови що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї»[14]. Такому фермерському господарстві надається можливість використовувати спрощену систему оподаткування через єдиний податок четвертої групи.

В 2011 році фіксований сільськогосподарський податок було замінено на єдиний податок четвертої групи, який на сьогодні є виразником спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Для використання цієї системи фермерське господарство повинно відповідати вимогам, визначених в податковому законодавстві.

Паралельно зі спрощеною системою оподаткування фермерські господарства можуть застосовувати загальну систему оподаткування, де основним податком є податок на прибуток. Цю форму оподаткування фермерські

господарства можуть обирати добровільно, або коли вони не відповідають вимогам спрощеної системи оподаткування.

Висновки до розділу 1

1. Оподаткування є важливим чинником успішного розвитку фермерського руху в Україні. На початковому етапі розвитку фермерства їх підприємницька діяльність оподатковувалася податком на прибуток. Цей механізм негативно вплинув на ефективність(рентабельність) сільськогосподарського виробництва.

2. Запровадження фіксованого сільськогосподарського податку є однією з перших форм пільгового оподаткування для сільськогосподарських підприємств, включаючи фермерські господарства.

3. В даний період розвитку фермерства фермерські господарства можуть застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності та загальну систему оподаткування.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМ ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРОСТВ

Перед тим, як розкрити механізм оподаткування фермерських господарств наведемо деякі показники розвитку фермерства та покажемо його частку у виробництві сільськогосподарської продукції в Україні.

На сьогодні в сільському господарстві здійснюють підприємницьку діяльність підприємства різних організаційно-правових форм, зокрема, фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства, ФОПи, ТОВи, СТОВи, агроспілки, агрохолдинги та інші (таблиця 2.1)

Таблиця 2.1

Кількість сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами, 2017-2023 рр.

Види підприємств	2017 р.	2019 р.	2021 р.	2023 р.
Господарські товариства	6967	1041	2200	1694
Приватні підприємства	3215	155	236	432
Кооперативи	448	423	385	334
Фермерські господарства	34137	45000	47803	48868
Державні підприємства	199	145	132	96
Підприємства інших форм господарювання	592	134	268	245
Усього	45558	46898	50905	51669

*Розраховано автором на основі [34].

З даних таблиці 2.1 видно, що із 51669 аграрних підприємств, частка фермерських господарств в 2023 році становила 94,5%.

Займаючи основну частку по кількості в структурі організаційних форм аграрних підприємства, фермерські господарства не є основними виробниками

сільськогосподарської продукції в країні, на відміну, як це є в зарубіжних країнах. Аналізуючи виробництво продукції рослинництва, слід відмітити, що в 2022 році фермерські господарства виробляли лише 15,6% зерна, 18,3 соняшнику та 7,1 % плодів та ягід(таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Частка виробництва продукції рослинництва фермерськими господарствами України, відсотків, 2000-2022 рр.

Види продукції	2000 р.	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Зернові та зернобобові	5,1	12,0	14,9	16,5	15,6
Буряк цукровий	5,7	8,9	4,6	4,8	5,5
Соняшник	10,0	15,6	18,8	20,2	18,3
Картопля	0,3	0,4	0,5	0,6	0,5
Овочеві культури	1,4	2,1	3,0	2,4	1,3
Плоди і ягоди	0,3	0,6	4,5	7,2	7,1

*Розраховано автором на основі [34].

Виробництво продукції тваринництва фермерськими господарствами є ще меншим. Так, в 2022 році фермерські господарства виробляли 3,5% м'яса(забійна маса) та 3,3 % молока(таблиця 2.3)

Таблиця 2.3.

Частка виробництва продукції тваринництва фермерськими господарствами України, відсотків, 2000-2022 рр.

Види продукції	2000 р.	2010 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
М'ясо (у заб. масі)	0,5	2,3	3,1	3,5	3,5
Молоко	0,5	1,0	2,4	2,8	3,3
Яйця	0,1	0,5	0,8	1,0	0,9
Вовна	0,3	3,1	2,3	2,8	2,5
Мед	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2

*Розраховано автором на основі [34].

Звичайно, на розвиток фермерства впливає багато чинників, серед яких не слід виключати механізм оподаткування їх підприємницької діяльності.

Оподаткування фермерських господарств в Україні, на сьогодні, регулюється Податковим кодексом України та залежить від форми організації праці(типу фермерського господарства) та системи оподаткування[26]. Податковий кодекс надає можливість фермерським господарствам обрати спрощену чи загальну систему оподаткування їх підприємницької діяльності, але при умові, що вони відповідають певним умовам для застосування відповідної системи оподаткування.

При обранні спрощеної системи оподаткування фермерські господарства не сплачують ряд податків, зокрема: податок на прибуток підприємства, податок на доходи фізичних осіб, податку на додану вартість(окремі групи), податку на майно в частині земельного податку за земельні ділянки, що використовуються платниками єдиного податку першої - третьої груп для провадження господарської діяльності, рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку четвертої групи[26].

Розглянемо механізм оподаткування фермерських господарств, які створені фізичною особою-підприємцем(ФОП) та фермерських господарств, які є юридичними особами.

Оподаткування фермерського господарства, яке створене фізичною-особою підприємцем може здійснюватися, як на загальній так і спрощеній системі оподаткування. При обранні загальної системи оподаткування фермер буде сплачувати податок на доходи(ПДФО) в розмірі 18%, ЄСВ в розмірі 22% та військовий збір в розмірі 1,5% від доходу. Крім цього, при перевищенні доходу понад 1 млн грн необхідно сплачувати ПДВ(обов'язкова реєстрація), а також виникає контроль зі сторони контролюючих органів не лише за формуванням доходів, а й витрат, пов'язаних з отриманням цих доходів. Як показує досвід, цю систему оподаткування фермери фізичні особи –підприємці майже не обирають, оскільки існує значна кількість альтернатив. Ці альтернативи фермерам ФОПам

надає спрощена система оподаткування шляхом застосування єдиного податку відповідної групи.

Фермерські господарства, які зареєстровані ФОПами можуть обрати одну із чотирьох груп платників єдиного податку.

В економічній літературі наводяться приклади застосування фермерськими господарствами, які зареєстровані на фізичну особу –підприємця можливості застосування їх платниками ЄП I групи. Разом з тим, відповідно до Податкового кодексу платниками ЄП I групи можуть бути лише ФОП, які не залучають працю найманих осіб та здійснюють виключно роздрібний продаж товарів на ринках і надають побутові послуги, яких більше 40 видів. Таким чином, виробництво товарної сільськогосподарської продукції не є видом побутових послуг[26].

Більш реальним, є можливість фермерських господарств, які зареєстровані як ФОП обрати II групу платників єдиного податку. Платники єдиного податку цієї групи мають право залучати найманих працівників в кількості не більше 10 осіб та здійснювати продаж та виробництво товарів. Звичайно під товаром, слід розуміти і сільськогосподарську товарну продукцію. При обранні фермером цієї групи єдиного податку він буде сплачувати податок в розмірі 20% від мінімальної заробітної плати, встановленої на початок звітного року. Виходячи з цього, ставка єдиного податку для фермерського господарства в 2024 році в розрахунку за кожен календарний місяць буде становити 1420 грн. Крім цього, фермер повинен сплачувати ЄСВ в розмірі 22% від мінімальної заробітної плати в розрахунку за кожен місяць. Так, розмір ЄСВ з 1 квітня 2024 року становить 1760 грн.

При залученні фермерським господарством платником єдиного податку найманих працівників він буде виступати податковим агентом щодо утримання ПДФО та військового збору із заробітної плати найманих працівників.

Фермерські господарства платники єдиного податку II групи можуть добровільно реєструватися платниками ПДВ, а у випадку перевищення доходу

від реалізації продукції понад 1 млн гривень вони в обов'язковому порядку реєструються платниками ПДВ.

При перевищенні фермерськими господарствами платниками єдиного податку II групи ліміту річного доходу в розмірі 5921400 грн (834 МЗП) вони повинні обрати іншу групу єдиного податку, зокрема III групи.

Фермерські господарства, які зареєстровані ФОП при перевищенні вище зазначеного розміру доходу, або обрали цю групу самостійно, оподатковуються в розмірі 3 чи 5 % від розміру доходу. Ставка 3% застосовується до доходу, якщо платник єдиного податку є також платником ПДВ, а 5% - коли ПДВ не сплачується. Крім цього, для цієї групи на 2024 рік встановлений граничний розмір доходу в сумі 8285700 грн (1167 МЗП). Крім цього, фермер буде сплачувати за себе ЄСВ в розмірі 22% від МЗП, тобто 1760 грн.

Фермерські господарства, створені як ФОП можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи, але при дотриманні певних вимог [26]. Механізм оподаткування підприємців в цій групі відрізняється від попередніх груп платників єдиного податку. Об'єктом оподаткування платника єдиного податку 4-ї групи виступає площа сільськогосподарських угідь, а базою оподаткування нормативно-грошова оцінка цих угідь.

Щодо оподаткування фермерських господарств – юридичних осіб вибір механізмів оподаткування в них дещо вужчий, ніж фермерів ФОПів. Такі, фермерські господарства також можуть бути платником єдиного податку 4-ї групи. Одна із вимог щодо застосування єдиного податку 4-ї групи – це величина частки сільськогосподарського товаровиробництва в загальному доході господарства, яка повинна становити не менше 75% за попередній податковий (звітний) рік. При меншій величині цього показника фермерське господарство повинно застосовувати загальну систему оподаткування [26].

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського

товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди, а базою оподаткування їх НГО [26].

Ставки єдиного податку для 4-ї групи наведено в додатку А.

Податковим періодом для фермерських господарств-юридичних осіб платників єдиного податку 4-ї групи є календарний рік. Єдиний податок розраховується із наявної площі земельних ділянок на початок року, визначається загальна сума податку. Сплачується єдиний податок поквартально, зокрема, в I і II кварталах по 10%, в III -50%, а в IV кварталі – 30% від річної суми податку[26].

Розкриємо механізм визначення єдиного податку для фермерського господарства «Степовецьке» Хмельницького району Вінницької області, яке зареєстроване платником єдиного податку 4-ї групи(додаток Б). Фермерське господарство на початок 2024 року має у власності та орендує 192,7 га сільськогосподарських угідь(рілля) за які нараховано 79714,0 грн єдиного податку. Розрахунок єдиного податку ФГ «Степовецьке» за 2024 рік та в розрахунку на кожен квартал наведено в додатку Г.

Слід відмітити, що з 1 січня 2023 року було запроваджено мінімальне податкове зобов'язання за землі ділянки. Його запровадження пов'язане зі значним тіньовим ринком сільськогосподарської продукції, яка вирощується на земельних ділянках, які передавали в оренду без оформлення договорів оренди. Такі ділянки землі найчастіше передавалися фермерським господарствам. Починаючи з 2023 року всі власники та орендарі земельних ділянок повинні будуть розраховувати по відповідній формулі цей показник, а в кінці року визначати різницю між мінімальним податковим зобов'язанням та сумою сплачених протягом податкового року виробником сільськогосподарської продукції податків.

Розрахунок мінімального податкового зобов'язання по земельним ділянкам ФГ «Степовецьке» за 2023 рік наведено в додатку В. З якого видно, що загальна сума мінімального податкового зобов'язання за 2023 рік ФГ становила

279722,84, а загальна сума сплачених господарством податків за цей рік – 269303,24 грн. Таки чином, фермерське господарство доплатить різницю в сумі 10419,60 грн мінімального податкового зобов'язання по результатам минулого року. Механізми оподаткування фермерських господарств різних організаційно-правових форм відображено в додатку А.

Слід відмітити, що незалежно від системи оподаткування, яку використовують фермери вони можуть бути платниками податку на додану вартість на добровільній чи обов'язковій формі.

Висновки до розділу 2

1. Визначено, що частка виробництва продукції сільського господарства фермерськими господарствами є незначною. Так, в 2022 році фермерські господарства виробляли лише 15,6% зерна, 18,3 соняшнику та 7,1% плодів та ягід. Частка виробництва продукції тваринництва фермерськими господарствами ще менша. Так, в 2022 році фермерські господарства виробляли 3,5% м'яса(забійна маса) та 3,3 % молока

2. Оподаткування фермерських господарств може здійснюватися за спрощеною системою оподаткування через застосування єдиного податку та загальною системою оподаткування - шляхом оподаткування прибутку підприємства.

3. При організації підприємницької діяльності фермера як фізичної особи-підприємця оподаткування може здійснюватися через застосування єдиного податку першої-третьої групи при виконання умов для відповідної групи по сукупному доходу та четвертої групи, де об'єктом оподаткування є сільськогосподарські угіддя, а базою оподаткування їх нормативно-грошова оцінка.

4. Фермерські господарства юридичні особи, можуть обрати четверту групу єдиного податку, при дотриманні умов щодо знаходження на цій групі оподаткування, зокрема в них дохід від реалізації продукції

сільськогосподарського виробництва повин бути не менше 75% від загального доходу.

5. Фермерські господарства, які не виконують умови застосування спрощеної системи оподаткування, або самостійно обирають загальну систему оподаткування зобов'язані сплачувати податок на прибуток та інші податки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА ЙОГО ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Наявність різних форм та типів фермерських господарств вимагає єдиного підходу до розробки механізму оподаткування їх підприємницької діяльності. Як відмічалось вище, на сьогодні фермерські господарства використовують різні механізми оподаткування, які залежать від форми організації підприємницької діяльності, зокрема, фізична чи юридична особа.

Звичайно, залучення до підприємницької діяльності сімейних фермерських господарств та запровадження мінімального податкового зобов'язання на землю сприяло зменшенню обробітку землі в тіньовому секторі та виведенню частини виробленої на цих землях сільськогосподарської продукції до організованого ринку. На жаль, ще залишається значна частина не вирішених проблем з організацією діяльності фермерських господарств. Так, застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності у фермерському середовищі з однієї сторони надає можливість фермерам обрати найбільш оптимальну форму оподаткування, в з іншої, порушує принцип однакового підходу в оподаткуванні до підприємницької діяльності.

Важке фінансове становище країни в умовах війни вимагає пошуку фінансових ресурсів для наповнення державного та місцевих бюджетів. Виходячи з цього, урядом України розроблено Стратегію реформування доходів на період до 2030 року, в якій передбачено реформування спрощеної системи оподаткування, якою передбачено зменшення кількості груп платників єдиного податку та зміна ставок податку. Так, «для селянських фермерських господарств (фізичних осіб), які залишаються в режимі четвертої групи спрощеної системи оподаткування, базу оподаткування буде розширено з року, у якому буде запроваджено оподаткування землі на основі її масової оцінки»[23]. Для фермерських господарств «виробників сільськогосподарської продукції (юридичних осіб) ставки єдиного податку протягом трьох років будуть

переглянуті в бік збільшення до розміру еквівалентного загальному значенню ставки податку на прибуток[23].

Ці пропозиції повинні привести до « заохочення юридичних осіб до поступового протягом трьох років самостійного переходу на загальну систему оподаткування з урахуванням фінансового стану кожного окремого підприємства та його господарських потреб. Після закінчення перехідного періоду для юридичних осіб буде встановлено заборону для перебування на спрощеній системі оподаткування»[23].

Таким чином, уряд передбачає більш широко використовувати в аграрному секторі економіки в якості бази оподаткування не сукупний розмір доходу чи вартість землі, а прибуток, що відповідатиме вимогам Європейського Союзу, куди рухається Україна.

Важливим фактором розвитку фермерства в Україні є вивчення та використання досвіду функціонування та оподаткування фермерських господарств за кордоном.

Особливістю фермерських господарств більшості країн світу є не великий їх розмір. Наприклад, в країнах Європейського Союзу середній розмір фермерського господарства становить 17 гектарів[46], у Польщі середній розмір фермерського господарства становить 30-50 га, хоча по статистиці 11 га[21]; у Франції – 28 гектарів[37], в Голландії – 10-30 га[36].

Вивчаючи досвід оподаткування фермерських господарств в зарубіжних країнах можна стверджувати, що в більшості країн немає спеціальної системи оподаткування для фермерів. Значна частина країн не створює механізм пільгового оподаткування для фермерських господарств, а вирішує це питання шляхом надання державної підтримки через дотації та страхування. Разом з тим, спостерігається тенденція оподаткування їх доходів на рівні з іншими галузями. Так, в США, фермерські господарства оподатковують свої доходи податком на доходи за єдиним принципом, як і доходи в інших галузях[7].. Оподаткування доходів фермерів залежить від сімейного статусу фермера, що визначає яку

шкалу буде застосовувати фермер. Фермерські господарства США сплачують і інші податки: податок на землю. Такий же принцип оподаткування доходів фермерів застосовують і в Данії.

У Польщі відсоток податку залежить від площі землі, якою користується фермер, та типу її використання. Наприклад, податок на землю, зайняту лісом, менший, ніж податок на орні площі. Також є податок на транспортні засоби вантажопідйомністю від 3,5 т, на прибуток. Деякі муніципальні комуни знижують відсоток, що зменшує податкове навантаження на фермера. Так вони стимулюють розвиток фермерства у своєму регіоні[33]. Польські фермери можуть отримувати компенсацію за придбання техніки та будівництво аграрної інфраструктури на рівні 50-70% [33].

Встановлено, що багато країн світу підтримують фермерство дотаціями та субсидіями, які надають можливість не виділяти фермерство з інших галузей в системі оподаткування. Зокрема, прямі виплати фермерам нараховуються за обов'язковими та вибірковими схемами. Базова схема передбачає однакові виплати на 1 га площі, незалежно від вирощуваних культур або видів домашньої худоби. За використання методів, які сприятливо впливають на клімат та навколишнє середовище, виділяються так звані «зелені виплати», які становлять 30% від національного розподілу коштів. Особливі субсидії також надаються молодим фермерам до 40 років, які розпочали сільськогосподарську діяльність не раніше ніж за 5 років до моменту подання на субсидію[45].

Крім цього, окремі країни ЄС, зокрема, Польща, Угорщина, Румунія, Болгарія, Словаччина, надають фінансову підтримку фермерам, нібито через те, що вони постраждали від напливу сільськогосподарської продукції з України. Так, «Європейська комісія схвалила польську програму підтримки сільськогосподарських виробників на суму близько 1 млрд євро (4,7 млрд злотих) в умовах війни Росії проти України»[45].

В зв'язку з новими вимогами щодо реалізації Спільної аграрної політики в Європейському Союзі, яка посилює екологізацію виробництва, з 2023 року змінюється механізм надання державної підтримки фермерам. Тепер підтримка

фермерам буди надаватися за кількома рівнями. Перший рівень включає базову підтримку на рівні 156 Євро/га, другий рівень – це премія за перерозподіл: перші 40 га – 69 Євро/га; від 41 до 60 га – 41 Євро/га. Третій рівень направлений на зменшення розорювання землі і становить від 300 до 1300 Євро/га[45].

Сезонність виробництва у сільському господарстві негативно відображається на надходженні доходів від реалізації продукції, особливо продукції рослинництва, та обмежує їх фінансові ресурси. Одним із шляхів зменшення розриву між грошовими надходженнями є залучення у практику фермерських господарств аграрних розписок. Аграрна розписка надає можливість отримати частину оплати за продукція як аванс та замінює кредит. Досвід Бразилії показує, як фермери цієї країни успішно використовують цей фінансовий інструмент для забезпечення їх фінансовими ресурсами протягом року. Так «сьогодні на території савани вирощуються величезні обсяги сільгосппродукції, і цього не сталося б без аграрних розписок. Вони забезпечують до 60% тамтешніх кредитних запозичень, а це приблизно 30-35 млрд доларів.[3].

Оскільки, Україна перебуває в умовах воєнного стану, в оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, включаючи фермерські господарства, внесено ряд змін, які зменшують податкове навантаження окремих фермерських господарств. Так, законом України №2120 встановлено: «тимчасово, на період з 1 березня 2022 р. по 31 грудня року, наступного за тим, у якому буде припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ, та перебувають у власності або користуванні, у т. ч. на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб, а також за земельні ділянки (частки (паї), визначені обласними військовими

адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди»[13].

Вище, ми розкрили механізм оподаткування доходів фермерських господарств в Україні та зарубіжних країнах, який здійснюється через оподаткування доходів фізичних осіб або оподаткування прибутку підприємств. Крім цього, фермерські господарства сплачують інші податки, зокрема податок на додану вартість. Як в Україні, так і за кордоном щодо податку на додану вартість застосовують пільгові ставки цього податку. Так, «нульовий ПДВ для усіх харчових продуктів, також і фруктів та овочів, на території усього ЄС планують запровадити з середини 2022-го року. Метою новели є запобігання світовій інфляції, що стала одним із економічних наслідків пандемії COVID-19» [25].

Висновки до розділу 3

1. Оподаткування підприємницької діяльності фермерських господарств повинно здійснюватися на загальних підходах, тобто об'єктом оподаткування повинен бути податок на прибуток з використанням прогресивної шкали оподаткування.

2. Досвід оподаткування фермерських господарств за кордоном показує, що їх підприємницька діяльність здійснюється на єдиних принципах, незалежно від галузі, де здійснюється підприємницька діяльність.

3. Для підтримки фермерських господарств країни Європейського Союзу, США, Канада та інші країни використовують державну підтримку у вигляді дотацій та страхування замість пільгового оподаткування.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1 Встановлено, що оподаткування є важливим чинником успішного розвитку фермерського руху в Україні. На початковому етапі розвитку фермерства їх підприємницька діяльність оподатковувалася податком на прибуток. Цей механізм негативно вплинув на ефективність(рентабельність) сільськогосподарського виробництва.

2 Запровадження фіксованого сільськогосподарського податку є однією з перших форм пільгового оподаткування для сільськогосподарських підприємств, включаючи фермерські господарства.

3 Визначено, що частка виробництва продукції сільського господарства фермерськими господарствами є незначною. Так, в 2022 році фермерські господарства виробляли лише 15,6% зерна, 18,3 сояшнику та 7,1% плодів та ягід. Частка виробництва продукції тваринництва фермерськими господарствами ще менша. Так, в 2022 році фермерські господарства виробляли 3,5% м'яса(забійна маса) та 3,3 % молока.

4 Дослідження показують, що оподаткування фермерських господарств може здійснюватися за спрощеною системою оподаткування через застосування єдиного податку та загальною системою оподаткування - шляхом оподаткування прибутку підприємства з використанням прогресивної шкали оподаткування.

5 Встановлено, що при організації підприємницької діяльності фермера як фізичної особи-підприємця оподаткування може здійснюватися через застосування єдиного податку першої-третьої групи при виконанні умов для відповідної групи по сукупному доходу та четвертої групи, де об'єктом оподаткування є сільськогосподарські угіддя, а базою оподаткування їх нормативно-грошова оцінка.

6 Доведено, що фермерські господарства юридичні особи, можуть обрати четверту групу єдиного податку, при дотриманні умов щодо знаходження на цій групі оподаткування, зокрема в них дохід від реалізації продукції сільськогосподарського виробництва повинен бути не менше 75% від загального доходу.

7 Вказано на необхідність запровадження єдиного підходу щодо оподаткування підприємницької діяльності фермерських господарств на рівні з іншими видами підприємницької діяльності, тобто об'єктом оподаткування повинен бути податок на прибуток.

8 Проаналізовано досвід оподаткування фермерських господарств за кордоном та встановлено, що їх підприємницька діяльність здійснюється на єдиних принципах, незалежно від галузі, де здійснюється підприємницька діяльність.

9 . Встановлено, що для підтримки фермерських господарств країни Європейського Союзу, США, Канада та інші країни використовують державну підтримку у вигляді дотацій та страхування замість пільгового оподаткування

Список використаних джерел

1. Барабаш А.Г. Правова форма фермерського господарства. *Юридичний вісник*. 2019. № 3(52). С.122-128.
2. Бенежар І.М., Грищенко О.Ю. Фермерські господарства в Україні: стан та перспективи розвитку. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2023. №9. URL: https://www.researchgate.net/publication/374550620_Fermerski_gospodarstva_v_Ukraini_stan_ta_perspektivi_rozvitku (дата звернення 05.05.2024)
3. Бразильські фермери активно використовують аграрні розписки. URL: <https://www.avm-ua.org/uk/post/brazilski-fermeri-aktivno-vikoristovuut-agrarni-rozpiski?milku=1> (дата звернення 05.05.2024)
4. В Україні на фермерів припадає лише 10% агровиробництва. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3298644-v-ukraini-na-fermeriv-pripadae-lise-10-agrovirobnictva.html> (дата звернення 25.05.2024)
5. В Польщі до нуля знизили ПДВ на харчові продукти. URL: <https://pigua.info/uk/post/v-polsi-do-nula-znizili-pdv-na-harcovi-produkti> (дата звернення 17.05.2024)
6. Гуменюк Б.О. Оподаткування фермерських господарств фізичних осіб-підприємців. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали VII науково-практичної студентської конференції, 30 травня 2024 р. Житомир : Поліський університет. 2024. С.56-58.
7. Дема Д.І. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників у США і Україні – Житомир: Полісся. – 2001.-228С.
8. Дема Д.І., Шубенко І.А., Стойко О.Я., Гуменюк Б.О. Теоретико-практичні засади формування фінансової грамотності населення у сфері пенсійного страхування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2022. №25(53). С.78-86.

9. До чого може привести заборона фермерства. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/4/699776/> (дата звернення 04.05.2024)

10. Єврокомісія дозволила Польщі надати 1 мільярд євро фермерам, що постраждали від імпорту з України. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/05/23/70041/> (дата звернення 25.05.2024)

11. Про плату за землю: Закон України від 3 липня 1992р №2535-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2535-12> (дата звернення 18.05.2024)

12. Про селянське(фермерське) господарство: Закон України від 20 грудня 1991р. №2009-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2009-12#Text> (дата звернення 18.05.2024)

13. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022р. №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 18.05.2024)

14. Про внесення змін до Закону України "Про фермерське господарство" щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств: Закон України від 16 березня 2016р. №1067-III. URL: [akon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19#Text) (дата звернення 19.05.2024)

15. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 р., №973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення 21.05.2024)

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень: Закон України від 30 листопада 2021 р., №1914-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text> (дата звернення 23.05.2024)

17. Про фіксований сільськогосподарський податок: Закон України від 17 грудня 1998 р. №320-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320> (дата звернення 16.05.2024)

18. Кропивко М.Ф., Кісіль М.І. Теоретичні засади і методичні підходи до формування стратегії управління ефективністю інвестицій фермерського господарства. *Економіка АПК*.2021. №1. С.6-14.

19. Малі фермери та домогосподарства в сільському господарстві та сільській економіці: оцінка їх ролі та заходи з підтримки їх сталого розвитку. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/07/Smallholders-KSE.pdf> (дата звернення 07.04.2024)

20. Малі сімейні ферми – шлях до відродження села. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-80928452/80928452> (дата звернення 11.04.2024)

21. Мільйон фермерів у Польщі вирощують зерно на 11 гектарах. URL: <https://latifundist.com/blog/read/3075-miljon-fermeriv-polshchi-viroshchuyut-zerno-na-11-gektarah> (дата звернення 12.05.2024)

22. Моріс Мейєр: Я – фермер-мандрівник. URL: <https://kurkul.com/interview/150-moris-meyer-ya--fermer-mandrivnik> (дата звернення 27.04.2024)

23. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення 05.06.2024)

24. Підприємці – фермери та 4 група платників єдиного податку. URL: <https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-456718.html#:~:text> (дата звернення 02.04.2024)

25. Підтримка фермерів в країнах ЄС. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28927.pdf> (дата звернення 26.05.2024)

26. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., №2755-УІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 14.05.2024)

27. Подаков Є.С. Сучасні аспекти оподаткування діяльності аграрних підприємств у 2019 році. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/15.pdf (дата звернення 13.05.2024)
28. Податки для аграріїв, що може змінитися. URL: <https://decentralization.uacrisis.org/150720> (дата звернення 23.04.2024)
29. Ринок землі: агрохолдинги проти фермерів. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/2/709456/> Рудік Н.М. Історичний аспект розвитку сільськогосподарської кооперації. http://www.agrosvit.info/pdf/9-10_2021/7.pdf (дата звернення 08.05.2024)
30. Сарапіна О.А., Єремян О.М. Оподаткування вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників: особливості, проблеми і перспективи. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3060/3183>
31. Сидоренко Р.В. Оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств: сучасний стан та перспективи. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/12-2_2016/34.pdf (дата звернення 28.05.2024)
32. Синявська Л.В., Тофан І.М. Проблемні аспекти оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/3/EV20203_074-083.pdf. (дата звернення 03.03.2024)
33. Сімейний бізнес. URL: <https://landlord.ua/special-projects/adam-kovalski->(дата звернення 23.04.2024)
34. Статистичний збірник "Сільське господарство України". 2022 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (дата звернення 03.06.2024)
35. Ставки ПДВ у Польщі. Режим доступу: URL: <https://www.podatki.gov.pl/uk/pdv-podatok-na-dodanu-vart-st/zagal-n-prinfipi-ta-stavki-pdv/stavki-vat> (дата звернення 12.04.2024)
36. ТОП – 10 фактів про сільське господарство Голандії. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/284-top-10-faktiv-pro-silske-gospodarstvo-niderlandiv> (дата звернення 14.05.2024)

37. ТОП 5 факторів про сільське господарство Франції. URL: <https://kurkul.com/blog/280-top-5-faktiv-pro-silске-gospodarstvo-frantsiyi> (дата звернення 29.05.2024)
38. Тулуш Л. Д. Концептуальні засади реформування та розвитку системи оподаткування сільгосптоваровиробників. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 62–75. URL: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2017/7/e_apk_2017_7_10.pdf
39. У Польщі фермерів підтримують дотаціями та компенсацією вартості сільгосптехніки. URL: [https://agravery.com/uk/posts/show/u-polsi-fermeriv-pidtrimuut-dotaciami-ta-kompensacieu-vartosti-silgosptehniki#:~:text=\(дата звернення 17.04.2024\)](https://agravery.com/uk/posts/show/u-polsi-fermeriv-pidtrimuut-dotaciami-ta-kompensacieu-vartosti-silgosptehniki#:~:text=(дата звернення 17.04.2024))
40. У 2021 році кількість фермерських господарств в Україні збільшилась 1 тисячу. URL: [https://agropolit.com/news/22095-u-2021-rotsi-kilkist-fermerskih-\(дата звернення 26.05.2024\)](https://agropolit.com/news/22095-u-2021-rotsi-kilkist-fermerskih-(дата звернення 26.05.2024))
41. Лупенко Ю. О., Тулуш Л. Д. Оподаткування сільського господарства в умовах трансформації спеціальних податкових режимів. *Економіка АПК*. 2016. № 1. С. 5-17.
42. Шалімова, Н. С. Вплив системи оподаткування фермерського господарства на формування звітності / Н. С. Шалімова, І. В. Смірнова, Н. В. Смірнова // *Наука і техніка сьогодні*. – 2022. – № 5 (5). – С. 213-222.
43. Юрченко І.В. Королівство Данія: досвід ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. *Економіка АПК*. 2021. №3. С.89-96.
44. Фермерство. URL: [https://minagro.gov.ua/napryamki/fermerstvo-i-kooperaciya/fermerstvo-ta-kooperaciya\(дата звернення 09.05.2024\)](https://minagro.gov.ua/napryamki/fermerstvo-i-kooperaciya/fermerstvo-ta-kooperaciya(дата звернення 09.05.2024))
45. Фінансова підтримка європейських фермерів. URL: [https://agroportal.ua/ru/news/mir/finansova-pidtrimka-yevropeyskih-fermriv-shcho-zaplanovano-na-2023-rik\(дата звернення 19.04.2024\)](https://agroportal.ua/ru/news/mir/finansova-pidtrimka-yevropeyskih-fermriv-shcho-zaplanovano-na-2023-rik(дата звернення 19.04.2024))

46. Хто в Європі боїться українського агроекспорту. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3797460-hto-v-evropi-j-comu-boitsa-ukrainskogo-agroeksportu.html>(дата звернення 07.04.2024)

47. Юрчишена Л.В., Паращук О.В. Розвиток механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України. *Бізнес-Інформ*. 2020. №7. С.270-277. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/884/1/business-inform-2020-7_0-pages-270_277

48. Як живеться фермеру в Європі? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2320798-ak-zivetsa-fermeru-v-evropi-pilgi-krediti-j-novi-rinki.html>(дата звернення 08.04.2024)